
08.02.09

ANDREAS STAIER

SCHUMANN

CONCERTZAAL - 20.00

19.15 Inleiding door Tom Janssens

CONCERTGEBOUW

BIO

Andreas Staier studeerde moderne piano en klavecimbel in Hannover en Amsterdam. In 1986 begon hij aan een luisterrijke carrière als klavecinist en pianofortespeler: hij concerteert in Europa, de Verenigde Staten en Japan, met orkesten als het Concerto Köln, de Akademie für alte Musik Berlin en het Orchestre des Champs-Élysées. Daarnaast legt Staier zich met de tenor Christoph Prégardien toe op Duitse liederen van o.a. Schubert, Schumann, Beethoven, Brahms. Inmiddels is Andreas Staier een van de meest bejubelde interpretatoren van het barokke, klassieke en romantische repertoire.

UITVOERDER & PROGRAMMA

piano (Erard 1837)

ANDREAS STAIER

Robert Schumann (1810-1856)

Uit 'Album für die Jugend' opus 68 (1848)

- Ein Choral
- Kleine Studie (Leise und sehr egal zu spielen)
- Kanonisches Liedchen (Nicht schnell und mit innigem Ausdruck)
- Erinnerung (Nicht schnell und sehr gesangvoll zu spielen)
- Reiterstück (Kurz und bestimmt)
- (Sehr langsam)
- Figurierter Choral

'Scherzo, Gigue, Romanze und Fughette' opus 32
(1838-1839)

- Sehr markiert
- Sehr schnell
- Sehr rasch und mit Bravour
- Leise

Uit 'Sieben Stücke in Fughettenform' opus 126
(1853)

- Nicht schnell, leise vorzutragen
- Mäßig
- Ziemlich bewegt

'Waldszenen' opus 82 (1848-1849)

- Eintritt (Nicht zu schnell)
- Der Jäger auf der Lauer (Höchst lebhaft)
- Einsame Blumen (Einfach)
- Verrufene Stelle (Ziemlich langsam)
- Freundliche Landschaft (Schnell)
- Herberge (Mäßig)
- Vogel als Prophet (Langsam, sehr zart)
- Jagdlied (Rasch, kräftig)
- Abschied (Nicht schnell)

— Pause —

'Gesänge der Frühe' opus 13 (1834-1837)

- Im ruhigen Tempo
- Belebt, nicht zu rasch
- Lebhaft
- Bewegt
- Im Anfange ruhiges, im Verlauf bewegtes Tempo

Uit 'Sieben Stücke in Fughettenform' opus 126
(1853)

- Lebhaft
- Ziemlich langsam, empfindungsvoll vorzutragen
- Sehr schnell
- Langsam, ausdrucksvoll

'Kinderszenen' opus 15 (1838)

- Von fremden Ländern und Menschen
- Kuriose Geschichte
- Hasche-Mann
- Bittendes Kind
- Glückes genug
- Wichtige Begebenheit
- Träumerei
- Am Kamin
- Ritter vom Steckenpferd
- Fast zu ernst
- Fürchtenmachen
- Kind im Einschlummern
- Der Dichter spricht

TOK

Poëzie van een vingermartelaar

Amper twee jaar nadat zijn eerste opusnummer in druk verschenen was, had Robert Schumann het hart op de tong en de wanhoop tussen de lippen. 'Ik heb een verstijfde vinger aan mijn rechterhand,' zo schreef hij in april 1833, 'ik kan mijn hand nauwelijks nog gebruiken om piano te spelen.' Het was het begin van het einde. Schumann had in de voorbije jaren wel vaker geklaagd over zijn manke rechtermiddenvinger, maar de gevoelloosheid die in 1833 de kop opstak, was nieuw. Schumanns letsel was het rechtstreekse resultaat van zijn nogal obsessieve piano-studie. In een poging zijn vingerspieren te versterken, knutselde hij met behulp van een sigarenkistje iets in elkaar dat hij 'mein Cigarrenmechanik' noemde: een eigenhandig gefabriceerde constructie die bepaalde vingers tijdens het spelen immobiel maakte, opdat meer kracht en druk uitgeoefend moest worden. We onthouden: zelfs als ze niet gerookt worden, blijken sigaren schadelijk voor de gezondheid.

De fanatieke geestdrift waarmee Schumann tijdens het toonladderspelen zijn vingers de vernieling in werkte (zijn pianodocent en schoonvader-tegen-wil-en-dank Friedrich Wieck noemde hem meewarig de 'vingermartelaar'), roept nog steeds verontwaardiging op. Evenzeer staan de hilarisch alternatieve geneeswijzen waarin Schumann heil zocht, in schril contrast tot de ernst van de zaak: zo dompelde hij zijn hand in kruidenbaden, koeienkadavers of kwikzilver en werden hem zowel diëten als elektroshocks voorgeschreven. Het hielp – zoals u wel raden kan – geen sikkepit. Schumanns letsel had alvast één ingrijpend gevolg: hij had meer tijd om te componeren. Niet onbelangrijk, want dat we hem vandaag

de dag nog kennen, is misschien wel het onmiddellijke gevolg van één (noodlottig) uurtje knutselplezier.

Elk nadeel heeft zijn voordeel. Het laat zich inderdaad raden hoe Schumanns oeuvre eruit zou zien, mocht hij zich ontpopt hebben tot een virtuoze klaviertijger zoals Franz Liszt, die met succes Europa rondreisde en de klavierliteratuur aandikte met fabuleus onspeelbare crowdpleasers. Dat Schumann met zijn pianistieke oeuvre een andere weg insloeg dan zijn collega-componisten, is derhalve de merite van het manco. In tegenstelling tot de indrukwekkende vormen en grootse retorica van zijn tijdgenoten, prefereerde Schumann het kleine karakterstuk. Als om de gesneuvelde plannen voor een pianistenloopbaan te vergoelijken, pende hij in de jaren 1830 een opmerkelijk corpus pianomuziek bij elkaar. In bundels als *Davidsbündlertänze*, *Papillons*, *Carnaval*, *Kreisleriana* of *Phantasiestücke* opende Schumann de poort van de romantiek door korte, poëtische karakterstukjes in te kleuren met autobiografische of literaire suggesties. Schumanns zucht naar emotionele ontboezemingen en irrationele eigenzinnigheid levert het fundament voor zijn verdere oeuvre.

De *Kinderszenen* mogen model staan voor de bewust kleinschalige contouren waarmee de componist in de jaren 1830 aan de slag ging. De idee hiervoor ontstond vanuit Schumanns gevoel 'dat ik me in deze wereld soms als een klein kind voel'. Aan de basis van deze bundel ligt dus geen kinderlijke consessie, maar wel het romantische verlangen naar de naïeve primitiviteit of onbevangenheid waarmee koters naar de wereld kijken. Hoeft het gezegd dat de muziek onpretentius en simplistisch is? Waar *Kinderszenen* de romantische mijmering over verloren onschuld symboliseert, is

het *Album für die Jugend* een echte knieval voor het kind. In tegenstelling tot *Kinderszenen*, geschreven voor 'grote mensenhanden', componeerde Schumann deze bundel voor zijn dochter Marie. Als vanzelfsprekend is de eenvoud er ongerepter: de componist speelde in op de nood aan goedgeschreven muziek voor kinderhanden. Maar, ondanks de obligeat geringe moeilijkheidsgraad weet Schumann de stukjes op te vijzelen met desoriënterende vondsten, zodat een tegenovergestelde (licht verontrustende) boodschap ontstaat. Laten de *Kinderszenen* de pianist toe om zichzelf opnieuw kind te voelen, dan spiegelt het *Album für die Jugend* de jonge pianist een toekomst voor waarin emotioneel tumult zegeviert.

De romantische combine tussen rumoer en idylle vormt ook de inzet van Schumanns *Waldszenen*. De negen stukjes van deze bundel evoceren het woud als mysterieuze biotoop voor bloeddoordrenkte bloemen (*Verufene Stelle*), fluisterzachte vogels (*Vogel als Prophet*), hardvochtige jagers (*Jäger auf der Lauer*) en ladderzatte toogangers (*Herberge*). De emotionele eenvoud is er ingeruild voor een meer grimmige fantasiewereld. Het nostalgische slot van Schumanns *Waldszenen* (*Lebewohl*) valt dan ook op meer dan één manier te interpreteren: is dit het adieu van de fantasie, die zich aan het eind van de bundel terugtrekt in het woud der verbeelding? Of is het de poëtische afscheidsgroet van de rede, die met opgelucht gemoed de romantische jungle de rug toekeert?

Dat Schumanns beste werken op die wip tussen fantasie en visionaire poëzie zitten, illustreren ook zijn *Gesänge der Frühe*. Deze ten onrechte vergeten bundel – 'uitdrukking van de emotie over de nakende komst van de

ochtend' – werd geschreven onder invloed van de ongrijpbaar mystieke poëzie van Hölderlin. Niet de reële ochtendstemming, maar wel het verlangen naar de doorbraak of opkomst van een ongekende wereld staat centraal. Opvallend is dat Schumann zich voor deze quasi-spirituele verrukking bedient van polyfone technieken (die hij omstreeks dezelfde tijd ook in zijn *Sieben Stücke in Fughetenform* gebruikt) en uitgepuurde, volstrekt transcendente melodielijnen. Daarmee etaleert de componist – aan het einde van zijn werklíjst – eenzelfde liefde voor helderheid en naïviteit als die uit de *Kinderszenen*. Opnieuw is het verlangen naar een naakt aanvoelen van de wereld present. Of, in 's mans eigen woorden: 'Ik heb ontdekt dat er geen krachtigere stimulans is tot de verbeelding dan het verlangen.' Kijk, voor zo'n hunkering, die al meer dan honderd jaren beroert en ontroert, zouden vele componisten een lichaamsdeel afstaan. Voor Schumann volstond slechts één vinger ...

Tom Janssens

Clara Wieck

Friedrich Wieck

De familie Wieck

Op 12 september 1840, na een gerechtelijke uitspraak, huwde Robert Schumann met Clara Wieck, de oudste dochter van Friedrich Wieck, die zich jarenlang heftig had verzet tegen Schumanns huwelijksplannen. Friedrich Wieck (1785-1873) studeerde aanvankelijk theologie aan de universiteit van Wittenberg. In 1816 vestigde hij zich als musicus in Leipzig, waar hij in 1818 een pianofabriek en een muziekbibliotheek stichtte, maar al vrij vlug besloot zich uitsluitend toe te leggen op de pianopedagogie. Nochtans weigerde hij een betrekking als pianoleraar aan het nieuwe, door Mendelssohn gestichte conservatorium. Na zijn scheiding van Marianna Tromlitz hertrouwde hij in 1828 met Clementine Flechner. Zowel zijn dochters Clara (1819-1896) en Marie (1832-1916), zijn zoon Alwin (1821-1885) als Robert Schumann (1810-1856), Hans von Bülow (1830-1894) en Gustav Merkel (1827-1885) studeerden bij hem.

Marie was een talentvolle pianiste die op elfjarige leeftijd debuteerde. Na enkele concerttours in Duitsland, Engeland en Scandinavië vestigde zij zich in Dresden als lerares piano en zang. Haar laatste optreden was in 1915: het pianoconcerto van Schumann met het filharmonisch orkest van Dresden. Naast piano bij zijn vader studeerde Alwin ook viool bij Ferdinand David (1810-1873). Alvorens zich als muziekleraar in Dresden te vestigen, was hij een tijdlang (1849-1859) violist in het orkest van de Italiaanse opera in Sint-Petersburg.

Clara, het bekendste lid van de Wieckfamilie, werd al vanaf haar vijfde volledig gevormd door haar vader. Haar eerste publieke optreden was in het Leipzige Gewandhaus op 20 oktober 1828; op 8 november 1830 gaf ze haar eerste volledige recital. Na een lange concerttournee (1831-1832) met haar vader (onder andere met optredens in Parijs) studeerde ze nog viool, zang, contrapunt en compositie. Ze componeerde onder meer een pianoconcerto (1836), een pianotrio (1847), vele solopianostukjes en enkele liederen.

Schumann verscheen in Clara's leven toen hij in 1830 een kamer betrok ten huize Wieck. De pianostudie bij Wieck vlotte echter niet genoeg naar de zin van de ongeduldige Schumann. Het gevolg, verlamming van de rechterhand, is genoegzaam bekend. In 1837 vraagt Robert Clara ten huwelijk. Door het heftige verzet van vader Wieck kan het pas drie jaar later ingezegend worden. Het paar verhuist naar Dresden en nadien naar Düsseldorf. Na Schumanns dood zal Clara nog tot 1891 talrijke concerttours ondernemen, onder meer in Engeland en Rusland. Clara Wieck-Schumann was vooral beroemd om haar vertolkingen van de werken van Brahms, haar vriend voor het leven, en uiteraard die van haar betreurde echtgenoot: Robert Schumann.

Johan Huys

Fabio Bonizzoni © Allard Willemse

IN DE KIJKER

vr 06.03.09 / 20.00 / Kamermuziekzaal

FABIO BONIZZONI / HÄNDEL

Sommige componisten zijn niet onder één noemer te vatten. Händel is daar zeker een voorbeeld van. Is zijn stijl Duits, Italiaans, Engels of Frans? De klaviersuites die hij in 1720 publiceerde, blijken een verrassende combinatie van deze tradities. Dat de muziek in de volgende halve eeuw grondig veranderde, illustreren Haydns klaversonates, die duidelijk in de klassieke stijl geschreven zijn.

CONCERTGEBOUWCAFE

Geniet van een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte in het Concertgebouwcafé. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw.

tickets & info: www.concertgebouw.be / +32 70 22 33 02 / In&Uit, 't Zand 34, 8000 Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

Provincie
West-Vlaanderen

BRUGGE
MUNICIPALITEIT

DeMorgen
een open geest belooft meer

Knack
weekend
FOCUS
WINKELMAN

Klara

PORT AUTHORITY

ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
Energie van Vlaanderen

BOMBARDIER